

Avaliku sektori toidu- ja toitlustushangete keskkonnahoidlike kriteeriumide rakendusülevaatu tulemuste tutvustamine

Karen Silts

nõunik

Tallinn, 20.10.2026

**Avaliku sektori asutuste
toitlustuse riigihangete
keskkonnahoidlikkuse kriteeriume
analüüsiv rakendusülevaatu koos
piloteerimisega**

**Lõpparuanne
Viitenumber: 296321**

Oktoober 2026

Evelin Piirsalu, Stockholm Keskonnainstituudi Tallinna Keskus
Brigita Tool, Stockholm Keskonnainstituudi Tallinna Keskus
Helen Põltsmäe, Tartu Ülikool
Rando Värnik, Eesti Maaülikool
Taavi Tuisik, Eesti Maaülikool
Laura Kristina Martson
Herman Heuer
Kendra Kairi Vaino

REGIONAAL- JA
PÕLUMAJANDUSMINISTEERIUM

KLIIMAMINISTEERIUM

Projekti rahastab Eesti riik heitkogustega kauplemise süsteemi enampakkumistulu vahenditest.

Rakendusüüringu eesmärk

- Töötada välja teadus- ja tõendus põhine ning Eesti oludesse sobiv **keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumide mudel** avaliku sektori toitlustusteenuse ja toidutooraine hangete jaoks.

Uuring sisaldab:

- maksimaalse positiivse mõjuga ja praktiliselt rakendatava kohustuslikest ja soovituslikest **kriteeriumidest** koosneva mudeli väljatöötamist,
- kriteeriumide mudeli rakendamise sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonnamõjude hindamist,
- toidu ja toitlustusteenuse kriteeriumitele vastavuse **kontroll** põhimõtete kirjeldamist, mis toetavad hangete praktilist elluviimist.

- **Kohaliku ja mahetoidu** kasutamise edendamine;
- **tervisliku toitumise** toetamine;
- **toiduraiskamise** vähendamine;
- **väiksema keskkonnamõjuga** toidusüsteem.

Rakendusüingu sihtrühmad

Avaliku sektori asutused keda muudatused puudutavad

- koolieelsed lasteasutused
- üldhariduskoolid ja kutseõppeasutused
- tervishoiu-ja hoolekandeadasutused
- kinnipidamisasutused
- Kaitseväge
- jt avaliku sektori asutused

Oluline tähelepanek

- Ühtset lahendust kõigile ei rakendata.
- Kriteeriumid erinevad vastavalt sektori vajadustele.

Rakendussuuringu ülesehitus

I OSA

Taustaanalüüs

- sihtrühmade vajaduste analüüs
- Eesti ja valitud Euroopa riikide toidu- ja tootlustushangete keskkonnahoidlike kriteeriumide analüüs
- Eesti turu ja isevarustatuse analüüs

Esialgne kriteeriumide
mudel

II OSA

Mudeli testimine ja täiendamine

- kriteeriumide rakendatavuse analüüs
- kriteeriumide mudeli piloteerimine
- kriteeriumide kontrollpõhimõtted
- kriteeriumide mudeli

Lõplik kriteeriumide mudel

Metoodika

1

Võrdlusanalüüs

Eesti ja valitud Euroopa riikide kriteeriumid
Dokumendianalüüs: raportid ja riigihangete register

2

Sihtrühmade vajadused

Fookusgrupp + 6 individuaalintervjuud + kirjalik sisend
Temaatiline analüüs

3

Turg ja isevarustatus

Statistiline analüüs + fookusgrupid + 11 süvaintervjuud
Kohalikud ja mahetootjad

4

Rakendatavus ja piloteerimine

4 pilootasutust + toitlustajate küsimustik + 6 ümarlaua/kohtumise sisend
Exceli-põhine maatriks

5

Mõjuhinnang

Delphi ekspertpaneel
Mitmevooruline küsimustik + statistiline ja kvalitatiivne analüüs

6

Kontrollpõhimõtted

Delphi ekspertpaneel + taustaanalüüs
Tiimi ekspertiis

Dokumendianalüüs → sihtrühmad ja turg → piloteerimine → mõjuhinnang → kontrollpõhimõtted

KLIIMAMINISTEERIUM

Turu- ja isevarustatuse analüüsi peamised järeldused

TUGEV TARNEVÕIME

piim 130%
teravili 302%
veiseliha 109%

PIIRATUD TARNEVÕIME

munad 53–54%
linnuliha 58%
sealiha 72%*

SUURIMAD PUUDUJÄÄGID

köögivili 29%
puuviljad ja marjad 8%

MAHE

Kõrge üleriigiline nõue
realistlik eeskätt veiseliha ja
osade teraviljatoodete puhul.

VÄIKETOOTJAD

Osadeks jagamine,
ühispakkumused ja
hulgimüüjate kaasamine
parandavad turulepääsu.

HIND

Õiglane ja turutasemega
arvestav hind on eduka
hanke keskne tingimus.

Nõuded peavad arvestama tarnevõimet, turulepääsu ja hinnataset.

KLIIMAMINISTEERIUM

Keskkonnahoidlike kriteeriumite mudeli ülesehitus

47
kriteeriumi

7
sihtrühma

- Toit
- teenus
- mõlemad

KUIDAS HANKES
KASUTATAKSE?

35 TK

9 HK

PAINDLIKKUS

3

kriteeriumi saab
kasutada
mõlemal viisil

KAHE ETAPI LOOGIKA

2028

esimene
rakendusetapp

2030

ambitsioonikamad
nõuded

- Kohustuslik =
hankija lisab nõude
- Soovituslik =
*hankija saab
nõude valida*

Iga kriteeriumi juures: • põhjendus • tõendamisviis • kontrollimehhanism

Ekspert hinnangu ja piloteerimise põhjal enim toetatud kriteeriumid

- taimse toidu osakaalu suurendamine;
- toidujäätmete mõõtmise ja vähendamise;
- mitmekesisem puu- ja köögiviljade valik;
- mahetooraine kasutamine;
- puurikanamunade kasutamise vältimine (kood 3);
- kestlik kalandus.

Mis muutub 2027. aastast? Esimesed kohustuslikud nõuded

- vähemalt 20% mahetooraine (sihtrühmapõhiselt);
- taimne põhitoit vähemalt kord nädalas;
- liigiti kogutud biojäätmed;
- toidujäätmete mõõtmise;
- keskkonnahoidlikud pakendid;
- päritolu läbipaistvus;

Üleminekuaeg - kuni 12 kuud

Mis muutub 2030. aastast? Ambitsioonikamad nõuded

- lühike tarneteekond marjadele ja puuviljadele;
- lühike tarneteekond köögi- ja kaunviljadele;
- lühike tarneteekond piima-, teravilja- ja veiselihatoodetele.

Oluline: nõuded vajavad enne rakendamist ühtset arvestus- ja kontrollisüsteemi.

Peamised väljakutsed ja kitsaskohad

- mahetoodangu piiratud kättesaadavus;
- kohaliku tooraine kõrgem hind;
- lühikese tarneteekonna tõendamine;
- täiendav halduskoormus;
- vajadus täiendava rahastuse järele.

Suurim rakenduslik väljakutse: **lühikese tarneteekonna kontrollimehhanism**

Mõju Eesti põllumajandusele ja toidutootmisele

Avalik sektor kui nõudluse kujundaja

Positiivne mõju

- suurem nõudlus Eesti mahetoodangu järele;
- suurem nõudlus köögi-, puu- ja kaunviljade järele;
- stabiilsem nõudlus kohalike tootjate toodangule;
- täiendav turuväljund kvaliteedikavadega toodetele;
- võimalus suurendada väiksemate tootjate osalemist hangetes.

Mõju toitlustajatele ja avaliku sektori kuludele

Keskkonnahoidlikum toitlustamine eeldab investeringuid

Mõju toitlustajatele

- suurem vajadus tõendada toodete päritolu;
- toidujäätmete mõõtmise ja vähendamine;
- menüüde kohandamine;
- suurem taimsete roogade osakaal;
- täiendavad kontrolli- ja aruandluskohustused.

Mõju avalikule sektorile

- ⚠ mahe- ja kohaliku tooraine kasutamine võib suurendada tooraine maksumust
- ⚠ lühikese tarneteekonna nõuete rakendamiseks on vaja täiendavaid tööriistu ja juhiseid
- ⚠ väiksematel asutustel võib tekkida täiendav halduskoormus

Soovitused riigile ja KOVidele

- Suurendada avaliku toidlustuse eelarvet ning jätkata tootjate konkurentsivõime ja isevarustatuse toetamist.
- Teavitada turuosalisi aegsasti 2027. ja 2030. a. kohustuslikest KH kriteeriumidest.
- Koostada praktilised juhendmaterjalid pakkujate vajaduste, turutakistuste ja hangete ülesehituse kohta.
- Töötada välja loomade veoaja kontroll ning tööriist lühikese tarneteekonna osakaalu ühtseks arvestamiseks.
- Luua määruses paindlikkusmehhanism ja toetada riiklikult tunnustatud kvaliteedikavade laienemist.
- Kaaluda nõuet kasutada igas hankes vähemalt üht soovituslikku hindamiskriteeriumi.

KOVidele

Hanked osadeks

Jagada toorainehanked toidugruppide kaupa, et väiksematel ja kohalikel tootjatel oleks parem võimalus osaleda.

Kontrolliressurss

Tagada asutuse tasandil ressursid pisteliseks kohapealseks lepingu täitmise kontrolliks.

Piirkondlik koostöö

Koondada vajadusel mahtu KOVide koostöös - ühishanked, et parandada tarnekindlust ja muuta nõuded pakkujatele atraktiivsemaks.

Täna tähelepanu eest!

